

УДК 346.9

DOI: 10.31732/ 2708-339X-2022-04-47-53

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ

Корольова В.В.,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна, e-mail: ViktoriyaV@krok.edu.ua, ORCID: 0000-0003-2998-6144

Дикун Д.А.,

здобувач ступеня вищої освіти «магістр», ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна, e-mail: Dykunda@krok.edu.ua, ORCID: 0000-0002-0316-8656

PROBLEMATIC ASPECTS OF PRE-TRIAL SETTLEMENT OF COMMERCIAL DISPUTES

Koroleva V. V.,

Ph.D. in Law, Associate Professor, Department of State and Legal Disciplines, «KROK» University, Kyiv, st. Tabirna, 30-32, 03113, Ukraine, e-mail: ViktoriyaV@krok.edu.ua, ORCID: 0000-0003-2998-6144

Dykun D. A.,

Graduate Student, «KROK» University, Kyiv, st. Tabirna, 30-32, 03113, Ukraine, e-mail: Dykunda@krok.edu.ua, ORCID: 0000-0002-0316-8656

Анотація. Стаття присвячена основним проблемам такого важливого інституту права, як досудове врегулювання господарських спорів. В роботі розглядаються суспільні відносини у сфері досудового врегулювання правових суперечок, пов'язаних зі здійсненням підприємницької та іншої економічної діяльності, у їхньому взаємозв'язку з механізмом розгляду і вирішення справ в господарських судах. Авторами досліджено правову природу і сутність досудового розв'язання господарських спорів; проаналізовано його види; визначено основні підходи до аналогічного розв'язання господарських спорів в розвинених країнах. В дослідженні звертається увага на те, що сьогодні основним видом досудового врегулювання господарських спорів у правовому полі України є претензійне провадження, описано його механізм. Розглядаючи перспективи розвитку інших досудових інструментів вирішення господарських спорів в Україні, крім претензійного провадження, які активно використовуються за кордоном, слід зазначити, що розбіжності, які виникли між сторонами правовідносин, можуть бути розв'язані мирним шляхом. Доведено, що медіація є альтернативними щодо судового процесу процедурами вирішення спору. Медіація (посередництво) є самостійним видом (способом) альтернативного вирішення спорів. Медіація – переговори сторін за участю медіатора з метою врегулювання спору (спорів) сторін шляхом вироблення ними взаємоприйнятної угоди. Медіацію можна розцінювати як засіб спрощення і поліпшення доступу не тільки до справедливості, але і правосуддя в цілому. Запропоноване розширення сфери досудового порядку врегулювання спорів та його видів, що, на думку авторів, дозволить виявити дійсні причини спорів між сторонами конфлікту. Обґрунтовано, що на сьогоднішній день інститут досудового врегулювання правових спорів – комплексне міжгалузеве правове явище являє собою самостійну легітимну форму захисту прав і законних інтересів суб'єктів права, спрямовану на врегулювання приватно-правових, а у випадках, прямо передбачених законом, публічно-правових конфліктів.

Ключові слова: господарські спори; досудове врегулювання, правова природа, класифікація, механізм, претензійне провадження, альтернативні способи.

Формул.: 0, рис.: 0, табл.: 0, бібл.: 10.

Annotation. The article is devoted to the main problems of such an important institution of law as pre-trial settlement of commercial disputes. The paper considers public relations in the field of pre-trial settlement of legal disputes related to

the implementation of business and other economic activities, in their relationship with the mechanism of consideration and resolution of cases in commercial courts. The authors investigate the legal nature and essence of pre-trial settlement of commercial disputes; its types are analyzed; the main approaches to the similar settlement of economic disputes in developed countries are identified. The study draws attention to the fact that today the main type of pre-trial settlement of commercial disputes in the legal field of Ukraine is claims proceedings, its mechanism is described. Considering the prospects for the development of other pre-trial instruments for resolving commercial disputes in Ukraine, in addition to litigation, which are actively used abroad, it should be noted that disagreements between the parties can be resolved peacefully. Mediation has been shown to be an alternative to litigation. Mediation (mediation) is an independent type (method) of alternative dispute resolution. Mediation - negotiations of the parties with the participation of a mediator in order to resolve the dispute (disputes) of the parties by developing a mutually agreed agreement. Mediation can be seen as a means of simplifying and improving access not only to justice but also to justice in general. It is proposed to expand the scope of pre-trial dispute resolution and its types, which, according to the authors, will identify the real causes of disputes between the parties to the conflict. It is substantiated that today the institution of pre-trial settlement of legal disputes - a complex intersectoral legal phenomenon is an independent legitimate form of protection of rights and legitimate interests of legal entities, aimed at resolving private and, in cases expressly provided by law, public conflicts.

Keywords: economic disputes; pre-trial settlement, legal nature, classification, mechanism, claim proceedings, alternative methods.

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 0, bibl: 10

Постановка проблеми. Щодня в нашій країні підписується сотні тисяч різних господарських договорів. Безперечно, що при такому розвитку економічної діяльності досить важливо, щоб спори в сфері бізнесу дозволялися в можливо більш короткі строки. Ядром усієї системи розв'язання правових спорів, які виникають у сфері підприємницької та іншої економічної діяльності, залишається судова форма захисту порушених або прав, що оскаржуються, або охоронюваних законом інтересів. У той же час, кількість судових справ збільшується, і буде збільшуватися. У зв'язку з цим треба всіляко розвивати методи, які широко зарекомендували себе у світі, а саме методи досудового врегулювання спорів.

Необхідність впровадження досудових способів врегулювання спорів як засіб досягнення цілей і вирішення завдань з удосконалення судоустрою і судочинства стала одним із завдань розвитку правової системи України.

В той же час інститут досудового врегулювання спорів повинен не тільки забезпечувати диспозитивні права сторін, що сперечаються стосовно врегулювання конфлікту, але й припиняти негативні тенденції з порушень імперативних розпоряджень закону в економічній сфері.

Вищесказане викликає необхідність всебічного вивчення досудового врегулювання спорів як комплексного правового інституту українського права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження інституту досудового врегулювання спорів є досить актуальним питанням на сьогодні,

проблематика досудового врегулювання спорів залишається практично невивченим у процесуальній науці. Зокрема, дослідницьку основу даного дослідження склали праці вчених-юристів: В.В. Вітряньського, А.В. Біцай, В.А. Егізарова, О. Кільдюшкіна, М.І. Клеандрова, Ю. А. Михальського, О.І. Носиревої, Д.Н. Притики, Я.І. Раппопорта, Я.М. Шевченка та інші.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми. Враховуючи важливість зазначених робіт, на наш погляд, є необхідним дослідити сучасне розуміння інституту досудового врегулювання спору, з урахуванням останніх законодавчих змін.

Метою даної статті є комплексний аналіз проблемних аспектів інституту досудового порядку врегулювання спорів у сфері господарської діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досудове врегулювання правових спорів як комплексне міжгалузеве правове явище становить собою самостійну легітимну форму захисту прав і законних інтересів суб'єктів права, спрямовану на врегулювання приватноправових, а у випадках, прямо передбачених законом, публічно-правових конфліктів, класифікація якої можлива за двома підставами: галузевою приналежністю (досудове врегулювання господарських спорів, цивільно-правових спорів, трудових спорів, податкових спорів і т.д.) і характером діяльності суб'єктів (досудове врегулювання спорів у сфері підприємницької та іншої економічної діяльності (тобто з тих справ, які підвідомчі господарському суду) і в інших сферах діяльності (у справах, підвідомчих суду загальної юрисдикції).

Аналізуючи сучасну навчальну і наукову літературу з питань вирішення господарських спорів, крім як судом, слід зазначити, що в ній загальноприйнятою стала класифікація, згідно з якою «альтернативне вирішення спорів (далі – АВС) як елемент правової системи виникло і розвивається за двома напрямками: у рамках діючої судової системи (у публічній сфері), і поза нею (у сфері приватного правового регулювання)» [1, с. 51]. У вітчизняній правовій доктрині всі альтернативні види вирішення спорів дослідники диференціюють на дві групи: позасудові (досудові) і судові.

Аналіз існуючих точок зору дозволяє констатувати, що в теорії альтернативного вирішення спорів поняття «позасудові» і «досудові» способи альтернативного вирішення спорів використовуються вченими і практиками як синонічні і взаємозамінюючі одне одного. Ряд авторів вважає, що обов'язковий претензійний порядок врегулювання господарських спорів є одним з видів досудових процедур, поряд з переговорами, урегулюванням суперечки за допомогою незалежного посередника і т.п.

Аналізуючи досудовий порядок як самостійний правовий інститут, вважаємо за доцільне відособити досудове врегулювання спорів, включивши до нього позасудові види приватноправової форми вирішення правових спорів і відокремлюючи судові види. На користь самостійності даного правового утворення, на наш погляд, можна висунути різні аргументи.

Так, аналізуючи значеннєве тлумачення слова «досудове», можна зробити висновок, що у цьому випадку маються на увазі ті способи, засоби альтернативного врегулювання і вирішення, які використовуються «до», а не «поза» господарським процесом.

У Господарському (ст. 222) і Господарському процесуальному кодексах України (ст. 19) зазначено, що сторони вживають заходи для досудового врегулювання спору за домовленістю між собою або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом. Тим самим законодавець виділяв особливий вид врегулювання спору – досудовий порядок, закріплюючи легальність існування даного правового явища в

самому процесуальному законодавстві [2, 3].

При цьому, виходячи зі змісту, закладеного законодавцем, можна зробити висновок, що досудове врегулювання має місце як у випадках, коли такий порядок передбачений законодавством як обов'язковий етап врегулювання правового спору до звернення до суду, так і як необов'язковий, але важливий елемент у відношеннях між сторонами спору.

Тобто це засоби, які або по суті, або за законом виступають обов'язковим попереднім етапом для реалізації особою, яка вважає, що її права і законні інтереси порушені, свого права на судовий захист. Не можна не погодитися з тим, що досудовий порядок являє собою необхідність позивача, перш ніж подати позов до суду, провести певні заходи, спрямовані на врегулювання спору з відповідачем.

Якщо особи не погодили між собою обов'язковість досудового врегулювання або такий порядок не встановив імперативно законодавець, то можна стверджувати, що сторони вільні у звертанні до будь-яких недержавних процедур врегулювання і вирішення спору, як поза судом, так і при прийнятті державним судом справи до свого провадження.

Тобто на основі представлених значень досудового порядку можна зафіксувати, що в процесі врегулювання спору його суб'єкти переслідують кілька цілей. Насамперед це відновлення порушених прав і врегулювання розбіжностей, які виникли.

По-друге, у випадку не врегулювання спору – одержання можливості звернення до судового органу для захисту порушеного права. У цьому зв'язку можна погодитися з точкою зору, яка звертає увагу на можливість виділення загальної цілі при укладанні мирової угоди сторонами у справі і затвердження її господарським судом. У даному аспекті прослідковується наявність публічних і приватних початків в господарському процесуальному праві, відзначаючи, що сторони прагнуть до реалізації своїх суб'єктивних (приватних) прав, господарський суд зобов'язаний не допустити порушення публічного інтересу при розгляді і вирішенні господарської справи [4, с. 23].

На наш погляд, дане твердження цілком застосовне і до досудового порядку врегулювання, тому що і мирова угода, і

досудове врегулювання розглядаються в нерозривному зв'язку з господарським процесом, і кожен з них покликаний забезпечити баланс приватно-правових і публічно-правових інтересів.

У сфері правовідносин, які виникають з підприємницької та іншої економічної діяльності, досудовий порядок врегулювання спору являє собою сукупність норм, які регламентують дії сторін юридичного конфлікту з його врегулювання звернення до судових органів.

У юридичній літературі деякими авторами претензійний або інший досудовий порядок врегулювання економіко-правових спорів розглядається як одна з форм захисту цивільних прав, яка полягає в спробі врегулювання спірних питань безпосередньо між передбачуваними кредитором і боржником по зобов'язанню до передачі справи в господарський суд або інший компетентний суд.

На наш погляд, вказівка тільки на захист цивільних прав значно «збіднює» даний інститут, оскільки в рамках досудового врегулювання спору об'єктом захисту стають не тільки права приватних осіб, але й державні (публічні) інтереси.

Тим самим, сукупність досудових процедур з якісного і кількісного складу являє собою досить складну систему. Визначення змісту і призначення кожної з таких процедур немислиме без класифікації їх на певні групи. Велика кількість однопорядкових елементів припускає і значну кількість підстав для їхнього розмежування.

У сучасній правовій практиці у світі склалася безліч способів досудового або позасудового – альтернативного вирішення правових суперечок. Таке різноманіття дозволяє класифікувати їх за різними критеріями.

За методом, який використовується для досягнення результатів застосування з урахуванням прийнятого за результатами вирішення, можна запропонувати таку класифікацію:

- змагальні – третейський розгляд, міжнародний комерційний арбітраж;
- консенсуальні – переговори, примирення, посередництво, омбудсмен;

- рекомендаційні – арбітраж з рекомендаційним рішенням, міні-суд, спрощений суд присяжних, незалежна експертиза по встановленню фактичних обставин справи;

- змішані – посередництво-арбітраж, арбітраж-посередництво, вирішення колективних трудових спорів.

За порядком застосування способів АВС:

- позаюрисдикційний – будь-який зі способів АВС;

- доюрисдикційний – встановлюється законом або угодою сторін і заснований на методі врегулювання правового конфлікту (переговори, примирення, посередництво);

- юрисдикційний – встановлюється законом і заснований на методі врегулювання конфлікту (наприклад, посередництво).

За ступенем обов'язковості застосування способів АВС:

- обов'язкові – засновані на законі або міжнародному договорі (наприклад, обов'язковий досудовий претензійний порядок);

- добровільні – передбачаються угодою сторін (третейський розгляд, посередництво).

За можливістю застосування норм матеріального права:

- юрисдикційні – засновані на застосуванні норм права (третейський розгляд, міжнародний комерційний арбітраж);

- неюрисдикційні – спрямовані на узгодження інтересів сторін (переговори, примирення, посередництво).

За правовим (процесуальним) результатом застосування способів АВС:

- винесення рішення – третейський розгляд, міжнародний комерційний арбітраж; міні-суд, спрощений суд присяжних; досудовий арбітраж;

- укладання угоди про врегулювання спору – переговори, посередництво, примирення;

- укладання мирової угоди – затверджується рішенням третейського або державного суду;

- експертна оцінка (наприклад, у формі експертного висновку);

- рекомендація для сторін (наприклад, за узгодженням умов примирення).

За ступенем участі третьої особи у розв'язанні спору:

- без залучення третьої особи (переговори);

- за участю третьої особи.

Остання група може підрозділятися на підгрупи залежно від ролі третьої особи, яка:

- сприяє розв'язанню спору, але не оцінює фактичні обставини справи і не дає рекомендацій сторонам (наприклад, посередництво);

- дає рекомендації сторонам і/або оцінює фактичні обставини (експертний висновок, примирення, міні-суд);

- виносить обов'язкове для сторін рішення (наприклад, третейський суд).

Професор Є. І. Носирева на основі аналізу практики, яка існує в США, вважає, що слід виділяти приватні і публічні види альтернативних процедур [5, с. 39-41]. Перші – це способи, застосовувані винятково на основі добровільного волевиявлення сторін (переговори, посередництво, арбітраж, міні-суд і т.п.). До умовно публічних належать альтернативні засоби, використовувані всередині судової системи, наприклад застосовувані в США досудова нарада, досудовий арбітраж, спрощений суд присяжних і т.д.

У світовій практиці врегулювання суперечок налічується більше 20 видів інструментів, які можна віднести до досудових або позасудових. До них відносяться: експертне визначення (висновок) (expert determination), примирення (conciliation), переговори, переговори за участю посередника (facilitated negotiation або facilitation), посередництво (mediation), міні-процес (minitrial), посередництво-арбітраж (med-arb), комісії з розгляду спорів (dispute review boards), «суд з безліччю дверей» (multi-door courthouse), незалежний дозвіл (adjudication), установлення обставин (fact finding), приватний суд (private judging), попередня незалежна оцінка (early neutral evaluation), досудова нарада по врегулюванню спору (settlement conference), спрощений суд присяжних (summary jury trial), переговори за допомогою сучасних засобів зв'язку, прискорений арбітраж, суди дрібних позовів та ін [6].

Усю цю безліч процедур можна класифікувати за різними підставами.

По-перше, можливий розподіл досудових або позасудових методів на примирливі процедури та інші способи. До перших належать всі форми переговорів, примирення, посередництво, незалежне вирішення і міні-процес. Близькими до

примирливих процедур є: установлення обставин, досудова нарада і спрощений суд присяжних. Арбітраж і експертне визначення до примирливих процедур не відносяться.

По-друге, за обов'язковістю рішення, яке виносить, можна розділити на обов'язкові (арбітраж, експертне визначення) і необов'язкові (переговори, посередництво); за характером процедури – змагальні (арбітраж, приватний суд) і консенсуальні (посередництво); по обов'язковості їх застосування – добровільні і примусові (коли способи примирення застосовуються в силу вказівки закону або обов'язкової вказівки суду або іншого органу); по цілеспрямованості – правові (коли спір вирішується на основі формальних норм права і обставин справи (арбітраж) і спрямовані на задоволення інтересів сторін (посередництво); по складності – прості (коли використовується тільки одна процедура) і комбіновані (коли сполучаються елементи двох або більше процедур (посередництво-арбітраж (med-arb)).

Можливий розподіл на «білясудові» (court annexed) і позасудові процедури. Білясудові припускають певну участь суду, наприклад, допомога у виборі найбільш прийнятної форми («суд з безліччю дверей» у США), або вказівка на застосування певних примирливих процедур у рамках самого судового процесу (наприклад, досудове врегулювання спору). Білясудові процедури активно використовуються в США, Канаді, Австралії і Новій Зеландії і т.д.

В Україні, згідно норм ст. 222 Господарського і ст. 19 Господарського процесуального кодексів [2, 3], єдиним законодавчо визнаним є претензійний порядок вирішення господарських спорів. Насамперед необхідно констатувати той факт, що сфера застосування претензійного порядку – це сфера приватно-правового регулювання, галузь правовідносин, регульована нормами господарського права. Такі відносини характеризуються горизонтальною структурою правових зв'язків їх учасників і будуються на засадах автономії, економічної і соціальної самостійності суб'єктів, а тому на відміну від публічних правовідносин є приватно-правовими відносинами.

Слід зазначити, що законодавство, яке регламентує досудовий претензійний порядок врегулювання спорів, не містить визначення

терміна «претензія». В енциклопедичній літературі дане поняття трактується в такий спосіб: претензія (від лат. *praetensio* – домагання, вимога) – вимога кредитора до боржника про сплату боргу, про відшкодування збитків, сплаті штрафу, усунення недоліків поставленої продукції, проданої речі, виконаної роботи [7, с. 357]. Подібний зміст у дане поняття вкладається і у галузевих роботах з дослідження цього питання.

Наведені вище поняття хоча і дозволяють коротко охарактеризувати претензію як вимогу вчинити які-небудь дії, але вони не дають цілісного уявлення про зміст даної правової категорії. Справа в тому, що вимога в рамках господарських правовідносин зовсім не обов'язково може наділятися у форму претензії. Сутність претензійного провадження – врегулювання спору про право. Особа, направляючи претензію, прагне захистити порушене право, або право, яке оскаржується. З цієї причини нам необхідно виходити з того, що претензія як вимога може існувати тільки після порушення умов договору і норм закону, і тільки в рамках особливої охоронної процедури.

Претензія є різновидом праводомогання і являє собою вимогу зацікавленої особи, спрямовану безпосередньо контрагентіві охоронних правовідносин про врегулювання господарського спору про право між ними шляхом добровільного застосування способу захисту порушеного або оскарженого суб'єктивного регулятивного права, передбаченого охоронною нормою права.

Розглядаючи перспективи розвитку інших досудових інструментів вирішення господарських спорів в Україні, крім претензійного провадження, які активно використовуються за кордоном, слід зазначити, що розбіжності, які виникли між сторонами правовідносин, можуть бути розв'язані мирним шляхом. Законодавство передбачає можливість закріплення відповідних домовленостей у мировій угоді. Законодавець під мировою угодою розуміє письмову угоду сторін про припинення будь-якого судового спору, який виник з господарських правовідносин, якщо інше не передбачене актами законодавства, на основі взаємних поступок (ст. 192 ЦПК України).

Медіація (посередництво) є самостійним видом (способом) альтернативного вирішення спорів. Медіація – переговори сторін за участю медіатора з метою врегулювання спору (спорів) сторін шляхом вироблення ними взаємоприйнятої угоди. Окремі автори під медіацією розуміють організовану процедуру переговорів за участю нейтрального посередника (медіатора), який сприяє сторонам в обговоренні умов врегулювання правової суперечки і ухвалення взаємовигідного рішення [8]. Також відзначається, що медіація являє собою спосіб захисту прав і знаходить вираження в переговорах між сторонами спору за участю незалежної третьої особи з метою вирішення виниклого спору за правилами, визначеними його сторонами, або за згодою сторін третьою особою – медіатором. Заслугує також уваги розуміння медіації як методу позасудового вирішення спорів. Незважаючи на деякі відмінності, у науковій літературі, як і в легальному визначенні, акцентується увага на таких рисах медіації, як переговорний характер, участь третьої незалежної особи і спрямованість на врегулювання спору.

Медіацію можна розцінювати як засіб спрощення і поліпшення доступу не тільки до справедливості, але і правосуддя в цілому (директива ЄС 2008 р.) [9]. Сторони самі намагаються знайти прийнятне для них рішення. Такий підхід збільшує ймовірність того, що, одного разу врегулювавши правовий конфлікт, сторони будуть здатні і далі зберігати ділові відносини, не допускаючи нових спорів. У медіації конфлікт врегулюється без установаження правої і неправої сторони, ступеня їх провини в конфліктних обставинах, які склалися.

Третейський суд, або «суд третьої особи», за допомогою приватної незацікавленої сторони – одна з давно існуючих форм розв'язання конфліктів, загальних для багатьох народів і згодом нормативно закріплених державами.

Третейським судом є організація, яка не входить у судову систему України, створювана для вирішення спорів у вигляді постійно діючого третейського суду або третейського суду, утвореного за згодою сторін для вирішення конкретного спору. Третейський суд – недержавний незалежний орган, який утворюється за угодою або відповідним рішенням заінтересованих фізичних та/або

юридичних осіб у порядку, встановленому Законом, для вирішення спорів, які виникають з цивільних та господарських правовідносин (ст. 2 Закону України «Про третейські суди» [10]). З даного визначення випливає, що третейські суди не віднесені до судової системи України. Вони є недержавними незалежними органами захисту майнових і немайнових прав та охоронюваних законом інтересів фізичних і (або) юридичних осіб у сфері цивільно-правових відносин.

Висновки. Поведене дослідження показало, що на сьогоднішній день інститут досудового врегулювання правових спорів – комплексне міжгалузеве правове явище

являє собою самостійну легітимну форму захисту прав і законних інтересів суб'єктів права, спрямовану на врегулювання приватноправових, а у випадках, прямо передбачених законом, публічно-правових конфліктів. Аналіз нормативно-правових актів та спеціальної літератури показав, що претензійний порядок врегулювання конфліктів – це основний досудовий спосіб вирішення правових спорів. З метою виявлення перспектив розвитку досудових інструментів вирішення господарських спорів, запропоновано застосовувати в національній практиці такі інструменти досудового вирішення господарських спорів, як мирова угода, медіація та третейський розгляд.

Література

1. Носырева Е.И. Классификация альтернативных форм разрешения правовых конфликтов: теория и практика США. Развитие альтернативных форм разрешения правовых конфликтов: Учебно-методическое пособие. Саратов, 1999. 317 с.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст.144.
3. Господарський процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (Дата звернення 01.02.2022).
4. Дегтярев С.Л. Соотношение частных и публично-правовых интересов при заключении мирового соглашения по одному из заявленных требований в арбитражном процессе. Арбитражный и гражданский процесс. 2006. № 4. С. 23-25.
5. Носырева Е. И. Альтернативное разрешение споров в США. М., Городец, 2005. 520 с.
6. Dispute Resolution: Negotiation, Mediation and Other Processes / S. Goldberg [et al.] N.Y., 2012. P. 2-3.
7. Тихомирова Л.В. Юридическая энциклопедия. М., 1997. 972 с.
8. Zusman D. E. Mediation and other alternative dispute resolution methods an analysis. P. 35.
9. Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters // OJ. L 136. 24.05.2008. P 3-8.
10. Закон України «Про третейські суди». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15#Text> (Дата звернення 01.02.2022).

Reference

1. Nosyreva, E.I. (1999). *Klasificaciya al'ternativnih form razresheniya pravovih conflictov: teoriya i praktika Soedinenih Shtatov [Classification of alternative forms of resolving legal conflicts: theory and practice of the United States. Development of alternative forms of resolving legal conflicts]*, Saratov, Russia.
2. *The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "Economic Code of Ukraine", Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2003. No 18, No 19-20, No 21-22. St. 144.*
3. *The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "Gospodarskiy Procedural Code of Ukraine". available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (Accessed 01 February 2022)*
4. Degtyarev, S.L. (2006). "The ratio of private and public interests when concluding an amicable agreement on one of the stated requirements in the arbitration process", *Arbitragnij i gragdanskiy process. Vol. 4, pp. 23-25.*
5. Nosyreva E.I. (2005). "Alternative dispute resolution in the USA", M., pp. 39-41.
6. Goldberg, S. and others (2012). "Dispute Resolution: Negotiation, Mediation and Other Processes". N.Y, pp. 2-3
7. Tikhomirova, L.V. (1997). *Uridichna enciklopediya [Legal encyclopedia]*, M., 972 p.
8. Zusman D. E. "Mediation and other alternative dispute resolution methods an analysis". P. 35.
9. *Directive 2008/52 / EC of the European Parliament and of the Council (2008) "on certain aspects of mediation in civil and commercial matters"/ OJ. L 136.24.05. pp. 3-8.*
10. *The Verkhovna Rada of Ukraine (2004), "On arbitration judges". available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15#Text>. (Accessed 01 February 2022)*

Стаття надійшла до друку 10. 02.2022